

XIII. ULUSAL PSİKOLOJİ KONGRESİ “Toplumsal Barış; Dün, Bugün ve Yarın”

Diyaliz Hastası Olan ve Olmayan Evlilerin Evlilik Uyumu ve Çatışma Yönetim Biçimleri

Giriş

Bu araştırmada, diyaliz hastalarının ve kronik bir hastalığı olmayanların çatışma yönetim biçimleri ve evlilik uyumlarının farklılaşıp farklılaşmadığının araştırılması amaçlanmıştır.

Evlilik Uyumu:

Evlilik uyumu, çiftlerin ilişkilerine ve birbirlerine ilişkin olumlu algılarının olması, iyi iletişim kurabilmeleri, birlikte çeşitli etkinlikleri (sinemaya gitmek, alışverişe çıkmak vb.) geçirebilmeleri ve sorunlar karşısında olumlu çatışmayı çözebilme becerisi kullanabilme olarak tanımlanabilir.

Evlilikte Çatışma Yönetim Biçimi:

Evlilikte çatışma yönetim biçimi ise, çiftlerin ilişkilerinde karşılaştıkları sorunları nasıl ele aldıkları ve nasıl tepki gösterdikleri ile ilgilidir. B

ireyler ilişkilerinde karşılaştıkları sorunlar ya da çatışma karşısında dört farklı tepki gösterebilirler. Bunlar:

1. Olumlu ve etkin: Bu yönetim biçimini kullanan bireyler, etkin bir biçimde sorunun kaynağını bulmaya çalışırlar ve sorunu nasıl çözebileceklerine ilişkin bir eylem planı oluştururlar.

2. Olumlu ve edilgen: bu yönetim biçimini kullananlar ise, sorunun daha fazla büyümesini önlemek için sessiz kalmayı, olayı zamana bırakmayı ve duygusal davranmayı tercih ederler.
3. Olumsuz ve edilgen: bu yönetim biçimini tercih edenler ise, eşleriyle iletişim kurmaktan kaçınırlar ve eşlerine soğuk davranırlar
4. Olumsuz ve etken: bu yönetim biçimini tercih edene bireyler ise, eşlerine yalan söylemeyi tercih etme, kendi görüşlerini zorla kabul ettirmeye çalışırlar ve fiziksel şiddet kullanabilirler.

Yöntem

Katılımcılar

Bu araştırmanın örneklemini, 100 evli diyaliz hastası ve herhangi bir kronik hastalığı olmayan 100 evli birey oluşturmuştur. Katılımcıların 96'sı (% 48) kadın, 104'ü (%52) erkektir. Kadınların yaş ortalaması 40.60 (S= 9.97), erkeklerin ki ise 48.01 (S=12. 89). Katılımcıların eğitim durumu şöyledir: 83'ü (% 41.5) ilkokul mezunu, 34'ü (% 17.0) ortaokul mezunu, 48'i (%24.0) lise mezunu, 29'u (14.5) üniversite mezunu, 6'sı (% 3.0) ise yüksek lisans mezunudur.

Veri Toplama Araçları

Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ; Dyadic Adjustment Scale).

Bu ölçek Spanier (1976) tarafından, evlilik niteliğini ve evlilikte uyumu ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. ÇUÖ, her bir maddenin puanlanması farklı 32 maddelik bir ölçektir. Çift Doyumu, Çiftlerin Bağlılığı, Çift Uyumu ve Sevgi Gösterme olmak üzere dört alt faktörden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Fışiloğlu ve Demir (2000) tarafından yapılmıştır. Yapı geçerliğini sınamak amacıyla faktör analizi yapılmış ve özgün formula tutarlı faktör yapısı elde edilmiştir. ÇUÖ'nün Cronbach alfa katsayısı .92, iki yarım güvenilirliği de

.86'dır. Ayrıca, ÇUÖ'nün Locke ve Wallace Evlilik Uyumu Ölçeği ile korelasyonu .82 olarak bulunmuştur.

Çatışma Yönetim Biçimleri Ölçeği (ÇYBÖ; Conflict Management Questionnaire)

ÇYBÖ, evli çiftlerin birbirleriyle yaşadıkları sorunlar karşısında, kullandıkları çatışma yönetim biçimlerini ölçmek amacıyla Hojjact (2000) tarafından geliştirilmiş, 17 maddelik, 6 noktalı bir ölçektir. Bu ölçek olumlu- etken çatışma yönetim biçimi, olumlu- edilgen çatışma yönetim biçimi, olumsuz- etken çatışma yönetim biçimi ve olumsuz- edilgen çatışma yönetim biçimi olmak üzere dört farklı çatışma yönetim biçimini ölçmektedir. Uğurlu (2003) tarafından ölçeğin uyarlaması yapılmış ve Hojjact 'ın çalışmasındaki faktör yapısı esas alınmıştır. Her bir çatışma yönetiminin Cronbach alfa katsayısı sırasıyla, .50, .69, .43, .65 olarak bulunmuştur. Her bir çatışma yönetim biçimi boyutundan alınan yüksek puan, o yönetim biçiminin tercih edilme derecesini göstermektedir.

İşlem

Ölçekler, Koç diyaliz merkezindeki diyaliz hastalarına ve herhangi bir kronik hastalığı olmayan evli bireylere uygulanmıştır. Ölçeklerin uygulanması yaklaşık 20-25 dakikalık bir süreyi kapsamıştır. Katılımcılar yaklaşık olarak, değişik yaş gruplarından ve eğitim düzeylerinden seçilmeye çalışılmıştır.

Bulgular

Bu araştırmanın amacı, kronik hastalığı olan diyaliz hastaları ile kronik bir hastalığı olmayan evlilerin evlilik uyumlarının ve karşılaştıkları sorunlar karşısında kullandıkları çatışma yönetim biçimlerinin farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesidir. Bu amaçla, ÇUÖ ve ÇYBÖ alt ölçeklerinden alınan toplam puanlarına 2 (Cinsiyet) X 2 (Diyaliz hastası olan-olmayan) desenine uygun varyans analizi yapılmıştır.

Çift Uyum Ölçeği'nin çiftin mutluluğu alt ölçeği puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda, diyaliz hastası olup- olmama temel etkisi anlamlı çıkmıştır (F1-196= 7.644, p<0.05). Diyaliz hastalarının ortalaması 24.07, olmayanların ortalaması ise, 25.11 olması,

kronik hastalığı olmayan evlilerin daha mutlu oldukları görülmektedir. Ayrıca bu analiz sonucunda cinsiyet temel etkisi de anlamlı bulunmuştur ($F_{1-196} = 4.436$). Buna göre, mutluluk yönünden kadınlarla erkekler arasında anlamlı bir farklılık vardır. Kadınların ortalaması 24.13 iken erkeklerin ki 25.01'dir. Erkeklerin kadınlardan daha fazla ilişkilerinde mutlu oldukları görülmektedir. Bu bulgu Fıfıloğlu ve Demir'in (2000) ift Uyum leđi'nden elde ettikleri düşük puan bulgusu ile tutarlı olmaktadır.

Çift Uyum leđi'nin çiftin bağlılığı alt leđi puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda, diyaliz hastası olup olmama temel etkisi anlamlı bulunmuştur ($F_{1-196} = 13.04$). Diyaliz hastalarının ortalaması 19.19, olmayanların ise 17.62 olması, kronik böbrek hastalarının eşlerine daha bağlı olduklarını göstermektedir. Ayrıca çiftin bağlılığı alt leđi puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda, cinsiyet temel etkisi de anlamlı bulunmuştur ($F_{1-196} = 4.84$). Kadınların ortalaması 18.77 olması, erkeklerin ortalamasının ise 18.00 olması, kadınların erkeklerden daha fazla ilişkilerine bağlı olduklarını göstermektedir.

Çift Uyum leđi'nin çiftin ortak kararlılığı alt leđi puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda, hem durum ($F_{1-196} = 12.957$) hem de cinsiyet temel etkisi ($F_{1-196} = 4.543$) anlamlı bulunmuştur. Diyaliz hastalarının ortalaması (11.10), olmayanların ortalaması ise (13.37) olması, diyaliz hastası olmayanların olanlara göre daha fazla ilişkilerinde ortak karar aldıklarını göstermektedir. Ayrıca kadınların ortalaması 13.07, erkeklerin ortalaması ise 11.46 olması, kadınların erkeklere göre daha fazla ilişkilerinde ortak karar aldıklarını göstermektedir.

Çift Uyum leđi'nin duygusal ifade alt leđi puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda, diyaliz hastası olup olmama temel etkisi anlamlı bulunmuştur ($F_{1-196} = 83.37$). Diyaliz hastalarının ortalaması (2.28), olmayanların ise (3.30) olması, diyaliz hastası olmayanların olanlara göre daha fazla ilişkilerinde duygusal ifade gösterdiklerini ortaya koymuştur.

Çatışma Yönetim Biçimleri leđi'nin olumlu- etken çatışma yönetim biçimi alt leđi puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda, diyaliz hastası olup- olmama temel etkisi anlamlı bulunmuştur ($F_{1-196} = 7.100$). Diyaliz hastalarının ortalaması (13.67), olmayanların ise (15.16) olması, kronik hastalığı olmayanların diğer gruba göre daha fazla olumlu- etken başa çıkma yöntemini kullandıklarını göstermektedir.

Çatışma Yönetim Biçimleri Ölçeği'nin olumlu- edilgen çatışma yönetim biçimi alt ölçeği puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda gruplar arası fark bulunmamıştır. Çatışma Yönetim Biçimleri Ölçeği olumsuz- etken çatışma yönetim biçimleri alt ölçeği puanlarına uygulan varyans analizi sonucunda da gruplar arası fark bulunmamıştır.

Çatışma Yönetim Biçimleri Ölçeği'nin olumsuz- edilgen çatışma yönetim biçimleri alt ölçeği puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda, diyaliz hastası olup- olmama temel etkisi anlamlı bulunmuştur ($F_{1-196} = 6.060$). Diyaliz hastalarının ortalaması (17.15) olması, kronik hastalığı olmayanların ise (15.44) olması, diyaliz hastalarının daha fazla sorunlar karşısında olumsuz pasif çatışma yönetim biçimini kullandıklarını göstermektedir.

TARTIŞMA

Çift Uyum Ölçeği'nin çiftin mutluluğu alt ölçeği puanlarına uygulanan varyans analizi sonucunda, diyaliz hastası olup- olmama temel etkisi anlamlı çıkmıştır ($F_{1-196} = 7.644$, $p < 0.05$). Herhangi bir kronik hastalığı olmayan evlilerin diyaliz hastalarına göre ilişkilerinde daha uyumlu oldukları bulunmuştur. Analiz sonucunda kadınlarla erkekler arasında fark olmaması daha önce yapılan Işınsu'nun çalışmasıyla tutarlı olmaktadır. Diğer yandan bu bulgu yurtdışında yapılan Colins ve Read'in çalışmasıyla tutarsız olmaktadır. Bu tutarsızlık kültürel farklılıklardan kaynaklanıyor olabilir.

Araştırma sonucunda herhangi bir kronik hastalığı olmayan evlilerin daha mutlu oldukları görülmektedir ($F_{1-196} = 7.644$, $p < 0.05$). Kronik böbrek yetmezliği olan evlilerin, hastalığın getirmiş olduğu sorunları ilişkilerini etkilemiş olabilir. Bu durum onların ilişkilerinde daha mutsuz olmalarına neden olabilir. Ayrıca bu analiz sonucunda cinsiyet temel etkisi de anlamlı bulunmuştur. Erkeklerin kadınlardan daha fazla ilişkilerinde mutlu oldukları görülmektedir ($F_{1-196} = 4.436$). Erkeklerin ilişkilerinde kadınlardan daha mutlu olmaları ataerkil toplumun evlilikte kadın ve erkeklerin farklı cinsiyet rollerine sahip olması, erkeklerin daha üstün ve güçlü olarak görülmesinden kaynaklanıyor olabilir.

Bulgular kronik böbrek hastalarının ilişkilerine daha bağlı olduklarını göstermektedir. Bunun nedeni ise bu bireylerin başka biriyle beraber olabilecekleri olasılığını düşük görmelerinden kaynaklanabilir. Başka bir deyişle varolan ilişkileri dışında seçeneklerinin olmayacağını düşünmeleri olabilir. Kadınlar ilişkilerine erkeklerden daha fazla bağlı olmaktadır. Kadınların erkeklerden daha fazla ilişkilerine bağlı olmaları geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin etkili olması ile açıklanabilir.

Diyaliz hastası olmayanların olanlara göre daha fazla ilişkilerinde ortak karar aldıklarını söyleyebiliriz. Diyaliz hastası olmayanların diyaliz hastalarına göre ilişkilerinde daha mutlu olmaları ve ilişkilerine daha bağlı olmaları onların ilişkilerinde daha fazla ortak karar almalarına neden olabilir. Elde edilen bulgular kadınların erkeklere göre daha fazla ilişkilerinde ortak karar aldıklarını göstermektedir. Kadınların ilişkilerinde erkeklerden daha fazla ortak karar almaları ise kültürel öğretilerden kaynaklanmaktadır. Erkeklerin daha bağımsız, kadınların daha bağımlı yetiştirilmeleri kaynaklanabilir.

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılan Çift Uyum Ölçeği'nin alt faktörleri olan ortak karar, bağlılık ve mutluluk açısından erkek ve kadın katılımcılar arasında bulunan anlamlı bulgu Fışiloğlu ve Demir'in Çift Uyum Ölçeği'nden elde ettikleri bulgular ile tutarlı olmaktadır.

Diyaliz hastası olmayanlar olanlara göre daha fazla ilişkilerinde duygusal ifade göstermektedir. Diyaliz hastası olmayanların ilişkilerinde daha fazla duygusal ifade göstermeleri (cinsellik, sevgi gösterme) ise hastalıkları ile beraber hastaların cinsel yaşamının olumsuz yönde etkilenmesi ile açıklanabilir.

Kronik hastalığı olmayanların diğer gruba göre daha fazla olumlu- etken başa çıkma yöntemini kullandıklarını görülmektedir. Bu durum kronik hastalığı olmayanların ilişkilerinde daha uyumlu olmaları ile açıklanabilir. Diğer yandan diyaliz hastalarının daha fazla olumsuz- edilgen çatışma yönetim biçimi kullanmaları ise bu bireylerin hastalıklarının yol açtığı sorunlara yoğunlaşmaları neden olabilir. Bu çalışma da kadınlarla erkekler arasında çatışma yönetimi biçimleri açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Kaynakça

Spanier, G.B., (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 15-28.

Hojjat, M. (2003). Sex difference and perceptions of conflict in romantic relationships. *Journal of Social and Personal Relationship*, 17, 508-617.

Uğurlu, (2003). Evli çiftlerde cinsiyet ayrımına ilişkin tutumlar, çatışma yönetim biçimleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler. Ankara: A.Ü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Fışiloğlu, H., Demir, A. (2000). Applicability of the dyadic adjustment scale for measurement of marital quality of Turkish couples. *European Journal of Psychological Assessment*, 16 (3), 214-218.

Işınsu, M. (2003). İkili ilişki biçimi ve süresi ile bağlanma stilleri arasındaki bağlantılar. Ankara: A.Ü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Colins, N. L.; Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38 (4), 644- 663.

Büyüksahin, A. (2001). Yakın ilişki kuran ve kurmayan üniversite öğrencilerinin çeşitli sosyal psikolojik etkenler yönünden karşılaştırılması. Ankara: A.Ü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.